

Justyna Rogalska¹, Ewa Augustynowicz², Anna Gzyl², Paweł Stefanoff¹

POSTAWY RODZICÓW WOBEC SZCZEPIEŃ OCHRONNYCH W POLSCE

PARENTAL ATTITUDES TOWARDS CHILDHOOD IMMUNISATIONS IN POLAND

1. Zakład Epidemiologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego –

Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie

2. Zakład Badania Surowic i Szczepionek Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego –

Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie

STRESZCZENIE

Celem niniejszej pracy było poznanie postaw rodziców wobec szczepień ochronnych w Polsce. Ogólnopolskie badanie przeprowadzono metodą wywiadu telefonicznego wspomaganego komputerowo (CATI). Narzędziem badania była ankieta wzorowana na kwestionariuszu opracowanym i przeprowadzanym dwa razy w roku przez Ministerstwo Zdrowia Wielkiej Brytanii. Grupę badaną stanowili rodzice dzieci w wieku poniżej 3 r.ż. Wyniki badania wskazują na pozytywną opinię rodziców na temat szczepień. Dziewięćdziesiąt procent uczestników badania potwierdziło istotną rolę szczepień w zapobieganiu chorobom w społeczeństwie. Ponad połowa ankietowanych osób była zadowolona ze sposobu funkcjonowania szczepień. Zdecydowana większość rodziców (98%) nie sprzeciwiła się nigdy zaszczepieniu dziecka. Trzydzieści osiem procent ankietowanych (398 rodziców) dokonało zakupu szczepionki, którą zalecał lekarz pierwszego kontaktu. Badanie wykazało wątpliwości rodziców odnośnie zasadności przeprowadzenia niektórych szczepień obowiązkowych i zalecanych związanych z ryzykiem wystąpienia niepożądanych odczynów poszczepiennych np. w przypadku szczepionki przeciw pneumokokom (27 rodziców, 2,6%) oraz przeciw poliomyelitis (17 rodziców, 1,6%). Obawy rodziców związane były także z nadmierną zdaniem rodziców liczbą szczepień wykonywanych u dzieci w ciągu stosunkowo krótkiego przedziału czasu. Większe obawy dotyczące bezpieczeństwa stosowanych szczepionek wyrażali rodzice starsi, mieszkańcy miast oraz osoby lepiej wykształcone. Systematyczne monitorowanie postaw rodziców wobec szczepień pomogłoby lepiej ukierunkować działania służb zdrowia publicznego do określonych grup społecznych, w których pojawiają się największe wątpliwości dotyczące szczepień.

Słowa kluczowe: *postawy, szczepienia, choroby zakaźne, epidemiologia, Polska*

ABSTRACT

The aim of the study was to obtain information on parents' attitudes towards vaccinations included in the childhood immunisation schedule. Computer-assisted telephone interviews (CATI) method was used. The interviews were collected from parents who had children aged three years old. Two-stage sampling was used: firstly, a list of 3,000 households with children <3 years old was quota-selected from a consumer database collecting contact information from 95% mothers during deliveries. Random digit dialling was used to attempt the interview with parents. The 40-item questionnaire was based on the questionnaire developed by UK Department of Health. Overall, the perception of routine, mandatory immunization of children was positive. Only 17 parents (1.6%) refused the vaccination which had been offered, and 398 parents (38.0%) paid for a vaccine recommended for their child. In general, parents believed that immunisations were important for protecting the society against infectious diseases, although they found some problems in the way vaccines were delivered. Approximately half of respondents thought that vaccination against many diseases was harmful. In terms of perception of the risk related to vaccines parents were less confident in the currently introduced vaccines and those which protect against diseases rarely seen in the population. Pneumococcal vaccine was considered as risky by 27 persons (2.6%), and polio vaccine by 17 (1.6%). Greater concern about the safety of vaccines was expressed by older parents, residents of towns and highly educated individuals. Systematic monitoring of parents' attitudes towards vaccination would help to address public health actions more adequately.

Key words: *attitudes, vaccinations, infectious diseases, epidemiology, Poland*

WSTĘP

Szczepienia są najbardziej skutecznym środkiem zwalczania chorób zakaźnych. Dzięki ich stosowaniu przez wiele dziesięcioleci, ograniczono lub zlikwidowano występowanie wielu ciężkich chorób, takich jak poliomyelitis, błonica lub odra. Spadek liczby zachorowań o ciężkim przebiegu, choć pozytywny w aspekcie zdrowia publicznego, może powodować narastające trudności w akceptacji powszechnego stosowania szczepionek, ze względu na częściej obserwowane działania niepożądane w stosunku do samych chorób zakaźnych. Niemniej jednak o wysokiej akceptowalności szczepień w Polsce może świadczyć wysoki poziom zaszczepienia przeciw chorobom zakaźnym objętych Programem Szczepień Ochronnych (PSO). Dotychczas postawy rodziców wobec szczepień zostały ocenione w badaniu ankietowym przeprowadzonym w województwie małopolskim (1, 2, 3). Przeprowadzono również ogólnopolskie badania czynników warunkujących zaszczepienie przeciw grypie sezonowej w latach 2006-2008 (4, 5). W Wielkiej Brytanii od ponad 10 lat prowadzone są systematyczne badania przekrojowe postaw wobec szczepień rodziców dzieci w wieku <3 r.ż. (6). W ramach projektu Europejskiego VACSATC, w 6 krajach przeprowadzono badania postaw wobec szczepień przy użyciu kwestionariusza opracowanego przez Ministerstwo Zdrowia Wielkiej Brytanii (6). Przedstawiciele instytucji zdrowia publicznego, będący partnerami projektu VACSATC uznali, że monitorowanie zaufania społecznego w stosunku do szczepień powinno być zintegrowane z nadzorem epidemiologicznym nad chorobami zakaźnymi zwalczanymi drogą szczepień, monitorowaniem stanu zaszczepienia oraz skuteczności i bezpieczeństwa szczepień stosowanych w ramach PSO. Zastosowanie tego narzędzia może pozwolić na efektywne wykrywanie negatywnych opinii oraz właściwą reakcję w postaci ukierunkowanych akcji edukacyjnych.

Celem pracy była ocena postaw oraz poglądów rodziców dzieci w wieku poniżej 3 r.ż. dotyczących szczepień obowiązkowych i zalecanych w Polsce, wykonana na podstawie ogólnopolskiego badania przekrojowego przeprowadzonego w grupie 1 045 respondentów.

MATERIAŁ I METODY

Ogólnopolskie badanie wiedzy oraz postaw rodziców wobec szczepień ochronnych w Polsce zrealizowano w okresie od czerwca do lipca 2008 roku. Badanie przeprowadził ośrodek badania opinii publicznej ARC Rynek i Opinia na zlecenie Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – PZH metodą wywiadu

telefonicznego wspomaganego komputerowo – CATI (*Computer Assisted Telephone Interviewing*). Dobór próby oraz procedury badawcze zostały opisane w osobnej pracy (7).

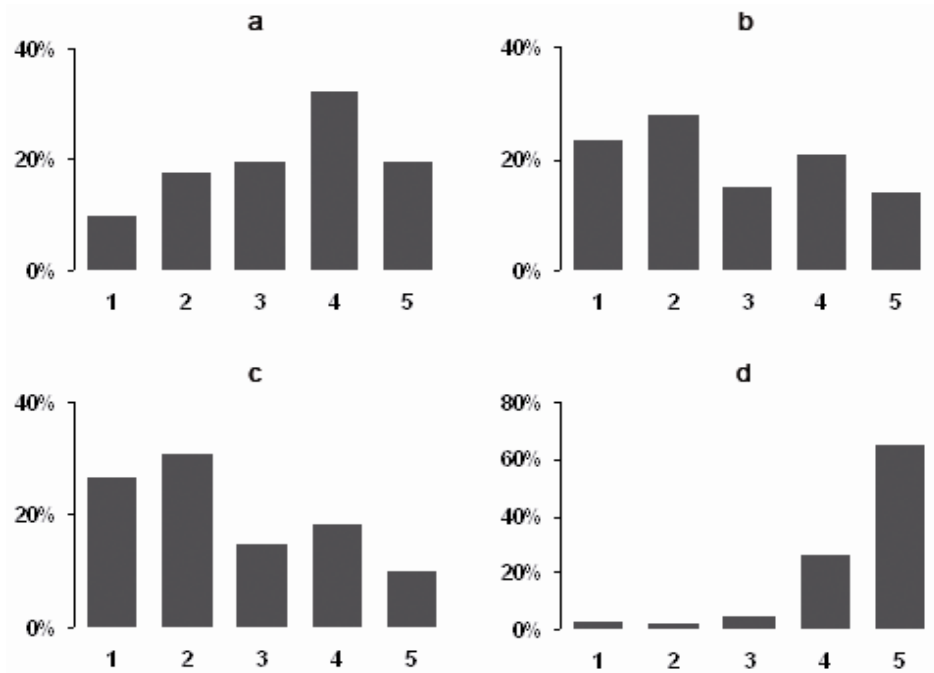
Uzyskane wyniki podsumowujące odpowiedzi rodziców na pytania dotyczące postaw wobec szczepień oraz porównujące odpowiedzi w zależności od zmiennych demograficznych poddano analizie statystycznej wykorzystując pakiet statystyczny SAS 9.1.

WYNIKI

Łącznie zebrano 1045 wywiadów, 960 od matek, 85 od ojców. Grupa uczestników badania została opisana w towarzyszącej publikacji (7). Średni wiek rodziców wynosił 28,9 roku (OS $\pm 5,4$). Mieszkańcy wsi stanowili 58% badanych. W grupie ankietowanych rodziców 28% osób miało wykształcenie podstawowe i zawodowe, 44% wykształcenie średnie, a 28% wyższe. Odsetek uczestnictwa, wyliczony jako liczba rodziców, dla których zebrano kompletny wywiad w stosunku do wszystkich rodziców spełniających kryteria włączenia: (1045 / 1353), wynosił 77%.

Ogólna opinia i postawy rodziców odnośnie szczepień ochronnych. Ankietowani byli pytani o ogólną opinię na temat szczepień (ryc. 1). Dziewięćdziesiąt procent rozmówców uważało, że szczepienie indywidualnych osób stanowi istotny element zapobiegania chorobom zakaźnym w społeczeństwie. Zadowolenie ze sposobu realizacji szczepień w Polsce wyraziło 52% ankietowanych. Większość ankietowanych (92%) nie wyraziła obaw odnośnie szczepień obowiązkowych, a 77% nie wyraziło żadnych wątpliwości, czy wykonać dziecku szczepienia w ramach PSO. Ponadto 38% ankietowanych samodzielnie zakupiło szczepionkę, która została zalecona ich dziecku przez lekarza. Trzydzieści cztery procent rodziców uważało, że liczba wykonywanych szczepień u dziecka w ciągu krótkiego czasu jest zbyt duża, a 27% zgodziło się ze zdaniem, że szczepienia osłabiają naturalny układ odpornościowy dziecka (ryc. 1).

W grupie 1045 rozmówców tylko 33 osoby nie zdecydowały się zaszczepić swojego dziecka na skutek uzyskania informacji, które przeczytały, zobaczyły lub usłyszały. Informacje, które wpłynęły negatywnie na decyzję o zaszczepieniu swojego dziecka zostały uzyskane u lekarza POZ (18 osób), w mediach (11 osób), u rodziny (9 osób) lub znajomych oraz u pielęgniarki POZ. Informacje, które przekonały rodzica, aby nie zaszczepił dziecka, dotyczyły niewielkiego zagrożenia chorobą (39%), ryzyka związanego z zaszczepieniem (33%), braku wiary w skuteczność szczepień (24%),

- a. Czy jest Pani zadowolona ze sposobu funkcjonowania szczepień w Polsce?
 b. Czy dzieci są szczepione przeciw zbyt dużej liczbie chorób w ciągu krótkiego czasu?
 c. Czy szczepienia osłabiają naturalny układ odpornościowy dziecka?
 d. Czy Pani zdaniem szczepienia dzieci odgrywają istotną rolę w ochronie całego społeczeństwa?
 Odpowiedzi na każde pytanie w skali Likerta (1 - zdecydowanie nie; 2 - raczej nie; 3 - ani tak, ani nie; 4 - raczej tak; 5 - zdecydowanie tak)

- a. Are you satisfied with the way in which vaccination is provided in Poland?
 b. Are children immunised against too many diseases at one time?
 c. Does immunisation weaken the child's natural immune system?
 d. Do you think childhood immunisation is important in protecting the whole community against diseases
 Answers to each question in a Likert scale (1 - strongly disagree; 2 - tend to disagree; 3 - neither agree nor disagree; 4 - tend to agree; 5 - strongly agree)

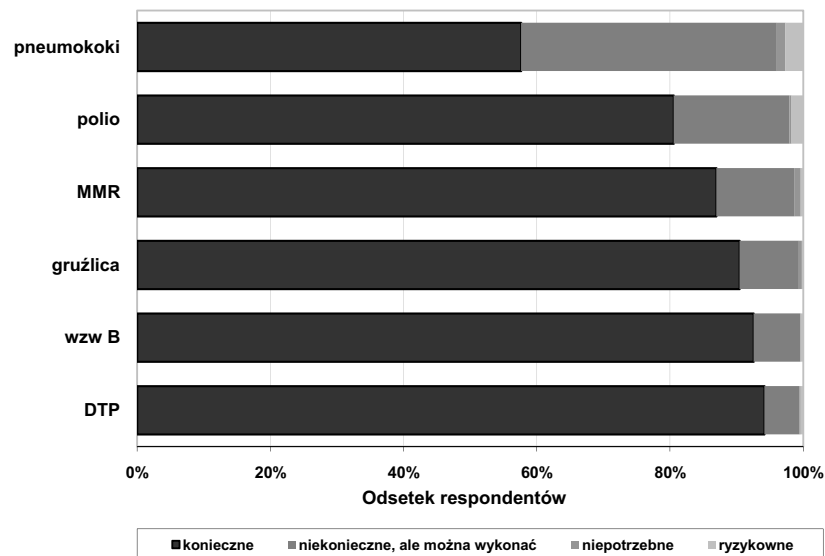
Ryc. 1. Pytania dotyczące opinii rodziców na temat szczepień
 Fig. 1. Questions regarding parents' opinion about vaccination

ceny szczepionki (24%) oraz ryzyka wystąpienia niepożądanych odczynów poszczepiennych (9%).

Analiza szczepień negatywnie ocenianych przez rodziców. W badaniu poproszono rodziców o opinię na temat najczęściej stosowanych szczepionek. Nie wszystkie szczepionki wymienione w PSO zostały przez ankietowanych uznane za konieczne (ryc. 2). Rodzice wyrażali obawy odnośnie bezpieczeństwa szczepionek nowo wprowadzonych do użytku oraz zapobiegających chorobom wyeliminowanym. Szczepionkami uznanymi przez rodziców jako mniej bezpieczne były przed wszystkim szczepionka przeciw pneumokokom (2,6% rodziców) oraz przeciw poliomyelitis (1,6% rodziców). Piętnaście procent ankietowanych uznało, że w kalendarzu szczepień znajduje się przynajmniej jedno szczepienie, które niesie ze sobą większe ryzyko w porównaniu z chorobą, przed którą chroni. Wśród tych osób, 38% rozmówców wyrażało podobną opinię na temat szczepionki przeciw pneumokokom, 18%

rodziców na temat szczepionki przeciw odrze, śwince i różyczce (MMR) oraz 13% na temat szczepionki przeciw poliomyelitis.

Dwadzieścia procent ankietowanych wyraziło wątpliwości, co do wykonania szczepienia u swojego dziecka jakkolwiek szczepionką. Wątpliwości takie wyrazili rodzice szczególnie w odniesieniu do zalecanej szczepionki przeciw pneumokokom (12% rodziców), szczepionki MMR (1,4% rodziców), szczepionki przeciw błonicy, tężcowi i krztuścowi - DTP (1% rodziców) oraz szczepionki przeciw poliomyelitis (0,9% osób). Najmniejsze obawy wzbudzały szczepienia przeciw gruźlicy i wirusowemu zapaleniu wątroby typu B (wzw typu B). Pomimo wyrażonych wątpliwości odnośnie niektórych szczepień, jedynie 1,6% uczestników badania kiedykolwiek odmówiło obowiązkowego szczepienia dziecka, w tym 0,4% osób nie wyraziło zgody na wykonanie szczepienia MMR, natomiast 0,3% rozmówców nie zgodziło się w przeszłości na zaszczepienie dziecka szczepionką przeciw wzw typu B. Głównym powodem

Ryc. 2. Opinia rodziców na temat najczęściej stosowanych szczepionek

Fig. 2. Parents' opinion about the most commonly applied vaccines

odmowy zaszczepienia dziecka była obawa przed wystąpieniem niepożądanego odczynu poszczepiennego (1% rodziców), a także brak informacji o szczepieniu (0,1%), brak wiary w skuteczność szczepionki (0,1%) oraz informacje usłyszane w mediach (0,1%). Sześć procent rodziców wyraziło wątpliwości odnośnie zaszczepienia swojego dziecka w przyszłości. Wśród nich, 1,7% nie zdecydowałoby się zaszczepić dziecka prze-

ciw pneumokokom, 0,9% -szczepionką MMR, 0,4% - szczepionką DTP, i przeciw poliomyelitis, przeciw gruźlicy i przeciw wzw typu B (po 0,2%).

Zastrzeżenia rodziców dotyczące szczepień.

W tabeli I przedstawiono charakterystykę uczestników badania, którzy wyrazili zastrzeżenia dotyczące PSO oraz obawy dotyczące bezpieczeństwa szczepień. Ze-

Tabela I. Charakterystyka uczestników badania negatywnie nastawionych do szczepień

Table I. Characteristics of respondents with negative attitude towards childhood immunisation

Odpowiedzi respondentów	Ogółem	Wiek rodzica				Środowisko		Wykształcenie		
		<25	25-30	31-35	>35	wieś	miasto	podst.	średnie	wyższe
Chociaż raz nie wyraziłam/-em zgody na zaszczepienia swojego dziecka	17 (2%)	1 (0,5%)	7 (2%)	4 (1%)	5 (3%)	7 (1%)	10 (2%)	6 (2%)	5 (1%)	6 (2%)
Mam obawy odnośnie szczepień obowiązkowych	78 (7%)	9 (5%)	26 (7%)	21 (7%)	22 (12%)	37 (6%)	41 (9%)	22 (8%)	26 (6%)	30 (10%)
Mam wątpliwości w stosunku do co najmniej jednej ze stosowanych szczepionek	222 (21%)	30 (16%)	75 (20%)	71 (23%)	46 (24%)	102 (17%)	120 (27%)	41 (14%)	90 (19%)	91 (31%)
Odmówiłabym wykonania chociaż jednego szczepienia w przypadku urodzenia kolejnego dziecka	65 (6%)	13 (7%)	22 (6%)	12 (4%)	18 (9%)	35 (6%)	30 (7%)	24 (8%)	22 (5%)	19 (6%)
Nie jestem zadowolona/-ny ze sposobu funkcjonowania szczepień w Polsce	282 (27%)	42 (23%)	107 (29%)	86 (29%)	47 (25%)	143 (24%)	139 (31%)	53 (18%)	128 (28%)	101 (35%)
Uważam, że jest co najmniej jedno szczepienie w kalendarzu szczepień, które niesie ze sobą większe ryzyko w porównaniu z chorobą, przed którą chroni	152 (14%)	22 (12%)	54 (14%)	50 (17%)	26 (14%)	80 (13%)	72 (16%)	50 (17%)	59 (13%)	43 (15%)
Uważam, że dzieci szczepione są przeciw zbyt dużej liczbie chorób w ciągu krótkiego czasu	355 (34%)	61 (33%)	130 (35%)	90 (30%)	74 (39%)	221 (37%)	134 (30%)	125 (43%)	152 (33%)	78 (27%)
Uważam, że szczepienia osłabiają naturalny układ immunologiczny dziecka	279 (27%)	49 (27%)	110 (29%)	78 (26%)	42 (22%)	158 (26%)	121 (27%)	82 (28%)	124 (27%)	73 (25%)
Uważam, że szczepienia dzieci nie odgrywają istotnej roli w ochronie całego społeczeństwa przed chorobami	50 (5%)	5 (3%)	21 (6%)	10 (3%)	14 (7%)	27 (4%)	23 (5%)	12 (4%)	23 (5%)	15 (5%)

Komentarz: wyniki są przedstawione jako liczba oraz odsetek respondentów wyrażających daną opinię.

Tabela II. Negatywne opinie nt. szczepień według województwa zamieszkania rodziców
Table II. Negative attitudes towards childhood immunisation by province of respondents residence

Odpowiedzi respondentów	Ogółem	Województwo (skrót)															
		DOL	KUJ	LUB	LBU	ŁÓD	MAŁ	MAZ	OPO	PDK	POD	POM	ŚLĄ	ŚWI	WAR	WIE	ZAC
Mam obawy odnośnie szczepień obowiązkowych	78 (7%)	6 (7%)	3 (7%)	1 (2%)	2 (6%)	8 (10%)	11 (9%)	5 (5%)	1 (5%)	4 (7%)	3 (5%)	5 (11%)	10 (14%)	4 (14%)	5 (12%)	5 (4%)	5 (11%)
Mam wątpliwości w stosunku do co najmniej jednej ze stosowanych szczepionek	222 (21%)	17 (18%)	9 (20%)	13 (20%)	8 (24%)	19 (23%)	17 (14%)	21 (21%)	4 (18%)	13 (22%)	12 (21%)	16 (35%)	12 (17%)	9 (32%)	5 (12%)	34 (25%)	13 (28%)
Odmówiłabym wykonania chociaż jednego szczepienia w przypadku urodzenia kolejnego dziecka	65 (6%)	5 (5%)	2 (4%)	5 (8%)	3 (9%)	5 (6%)	6 (5%)	7 (7%)	1 (5%)	2 (3%)	5 (9%)	4 (9%)	4 (6%)	2 (7%)	2 (5%)	10 (7%)	2 (4%)
Nie jestem zadowolona/-ny ze sposobu funkcjonowania szczepień w Polsce	282 (27%)	32 (35%)	16 (35%)	14 (22%)	9 (27%)	21 (25%)	31 (26%)	30 (30%)	6 (27%)	12 (20%)	11 (19%)	12 (26%)	25 (35%)	5 (18%)	12 (29%)	31 (23%)	15 (33%)
Uważam, że jest co najmniej jedno szczepienie w kalendarzu szczepień, które niesie ze sobą większe ryzyko w porównaniu z chorobą, przed którą chroni	152 (14%)	15 (16%)	10 (22%)	11 (17%)	3 (9%)	10 (12%)	21 (18%)	17 (17%)	0 (0%)	4 (7%)	4 (7%)	8 (17%)	13 (18%)	4 (14%)	6 (15%)	18 (13%)	8 (17%)
Uważam, że dzieci szczepione są przeciw zbyt dużej liczbie chorób w ciągu krótkiego czasu	355 (34%)	26 (28%)	15 (33%)	26 (41%)	14 (42%)	33 (40%)	42 (35%)	34 (34%)	8 (36%)	20 (34%)	20 (35%)	12 (26%)	18 (25%)	11 (39%)	13 (32%)	53 (39%)	10 (22%)
Uważam, że szczepienia osłabiają naturalny układ immunologiczny dziecka	279 (27%)	24 (26%)	13 (28%)	23 (36%)	9 (27%)	22 (27%)	28 (23%)	35 (35%)	6 (27%)	13 (22%)	16 (28%)	15 (33%)	16 (23%)	9 (32%)	5 (12%)	35 (26%)	10 (22%)
Uważam, że szczepienia dzieci nie odgrywają istotnej roli w ochronie całego społeczeństwa przed chorobami	50 (5%)	6 (7%)	3 (7%)	4 (6%)	2 (6%)	5 (6%)	7 (6%)	5 (5%)	0 (0%)	4 (7%)	1 (2%)	6 (13%)	1 (1%)	1 (4%)	0 (0%)	3 (2%)	2 (4%)

Komentarz: wyniki są przedstawione jako liczba oraz odsetek respondentów wyrażających daną opinię.

brane dane wskazują na istotne różnice w postawach wobec szczepień w różnych grupach społecznych. Obawy dotyczące jednoczesnego uodparniania dzieci przeciw zbyt wielu chorobom wyrażało 34% rodziców. Zastrzeżenia były tym większe, im rodzice byli starsi, mniej wykształceni lub byli mieszkańcami wsi. Pogląd o „osłabianiu układu odpornościowego dziecka przez szczepionki” był natomiast częściej wyrażany przez osoby młodsze, gorzej wykształcone i mieszkańców miast.

Obawy dotyczące bezpieczeństwa stosowanych szczepionek wyraziło 21% rodziców. Większe obawy wyrażali rodzice starsi, mieszkańcy miast oraz, w większości pytań, osoby lepiej wykształcone (tab. I). Dwadzieścia siedem procent rozmówców nie było zadowolonych ze sposobu funkcjonowania szczepień w Polsce, którzy w większym stopniu pochodzili z miast lub posiadali lepsze wykształcenie.

Największe obawy odnośnie przeprowadzania szczepień obowiązkowych w Polsce wykazali mieszkańcy województw śląskiego i świętokrzyskiego (po 14%) (tab. II). Według 35% uczestników badania mieszkających w województwie pomorskim kalendarz

szczepień ochronnych zawiera chociaż jedno szczepienie, które budzi wątpliwości co do jego wykonania u dziecka. Największy odsetek rodziców niezadowolonych ze sposobu funkcjonowania szczepień w Polsce odnotowano w województwach dolnośląskim, kujawsko-pomorskim oraz śląskim (po 35%). W grupie badanej 42% respondentów mieszkających w woj. lubuskim oraz 41% rozmówców z woj. lubelskiego wyraziło obawy odnośnie zbyt dużej liczby szczepień wykonywanych dzieciom w relatywnie krótkim przedziale czasu. Aż 36% rodziców mieszkających w woj. lubelskim wyraziło opinię, iż szczepienia osłabiają naturalny układ odpornościowy dzieci (tab. II).

DYSKUSJA

Ograniczenia badania postaw rodziców wobec szczepień ochronnych omówiono w osobnej publikacji (7). Wyniki obecnego badania wskazują, że opinia rodziców dzieci w wieku do 3 r.ż. na temat szczepień jest pozytywna oraz że większość rodziców jest przekonana o potrzebie wykonywania szczepień. Przekonanie większości rodziców o znaczeniu szczepień wykazali

także amerykańscy badacze (8). Większość rozmówców uważała, że szczepienia odgrywają istotną rolę w ochronie całego społeczeństwa przed chorobami zakaźnymi oraz wykazała zadowolenie ze sposobu realizowania szczepień w Polsce. Pozytywnym zjawiskiem jest również potwierdzona w badaniu aktywność rodziców odnośnie wykonywania szczepień zalecanych na własny koszt. Badania przeprowadzone w województwie małopolskim wykazały, że w ostatnim roku zwiększyła się liczba wykonywanych szczepień nieobowiązkowych (1). Zwiększająca się liczba szczepień wykonywanych przez rodziców na własny koszt potwierdzana jest również rosnącą liczbą zakupionych dawek nowo wprowadzonych szczepionek przeciw rotawirusom, przeciw wirusowi brodawczaka ludzkiego (HPV) oraz pneumokokom (9). W poprzednich badaniach ogólnopolskich odnotowano znaczną, 4,5-krotną różnicę pomiędzy odsetkiem respondentów, którzy zgłosili chęć zaszczepienia przeciw grypie w sezonie 2007/2008 a odsetkiem osób, które zaszczepiły się w trakcie sezonu (4). Sytuacja ta może wskazywać na akceptowanie szczepienia jako środka profilaktycznego, ale niekorzystanie z niego m.in. z powodów ekonomicznych. Zwraca uwagę to, że tak znacznej różnicy nie zaobserwowano w żadnym z 10 krajów europejskich, w których przeprowadzono badania.

Największe obawy rodziców budziła duża liczba szczepień wykonywanych w ciągu krótkiego okresu czasu. Znaczna część rodziców uważała również, że szczepienia osłabiają naturalny układ odpornościowy. Opinie rodziców o nadmiernym obciążeniu układu odpornościowego w wyniku przeprowadzania szczepień opisano w badaniach *Heininger* i wsp. (10) oraz *Offita* i wsp. (11).

Postawy rodziców wobec szczepień mogą istotnie wpłynąć na realizację wykonawstwa szczepień u dzieci, a na postawy rodziców może istotnie wpływać rzetelna wiedza na temat chorób zakaźnych, szczepień i szczepionek (1, 12, 13, 14). Niedostateczna wiedza na temat chorób zakaźnych, szczepień i szczepionek może być powodem negatywnego stosunku rodziców do szczepień. Należy zauważyć, że niski poziom wiedzy rodziców w tej kwestii w Polsce (7) nie wiązał się z negatywnymi postawami wobec szczepień. Niska wiedza rodziców na temat szczepień może ułatwić argumentację zwolenników ruchów antyszczepionkowych. W pracy wykazano, że wykształcenie było czynnikiem wpływającym na negatywną postawę w stosunku do szczepień, przy czym zgodnie z pracami badaczy holenderskich (12), tę niekorzystną postawę można zmodyfikować. Negatywny stosunek do szczepień w tej grupie wynikał przede wszystkim z braku specjalistycznej wiedzy na ten temat. W poprzednich ogólnopolskich badaniach ankietowych, średnie i wyższe wykształcenie wpływało pozytywnie na decyzję o zaszczepieniu przeciwko grypie

sezonowej (5). Sytuacja była odmienna we Włoszech, Hiszpanii oraz Irlandii, gdzie lepiej wykształcone osoby odmawiały zaszczepienia. W analizie 1547 wywiadów od osób odmawiających szczepienia, najważniejszymi czynnikami warunkującymi akceptację szczepienia były: niskie postrzegane prawdopodobieństwo zakażenia grypą, brak wiary w skuteczność szczepienia oraz „nierozważanie tego wcześniej” (4).

Istnieje potrzeba kontynuowania badań postaw rodziców wobec szczepień. Systematyczne monitorowanie postaw rodziców umożliwiłoby dostosowywanie przekazów zdrowia publicznego oraz działań edukacyjnych do aktualnych potrzeb, jak również reagowanie na niepokojące sygnały dotyczące postaw rodziców wobec szczepień. Wraz z monitorowaniem stanu zaszczepienia, systematyczna ocena postaw rodziców wobec szczepień powinna stanowić integralny element nadzoru epidemiologicznego nad chorobami zakaźnymi.

WNIOSKI

1. Rodzice ogólnie akceptują szczepienia jako narzędzie zapobiegania chorobom zakaźnym, jednak część z nich wyraża obawy co do ich bezpieczeństwa dla dzieci.
2. Większe obawy dotyczące bezpieczeństwa stosowanych szczepionek wyrażali rodzice starsi, lepiej wykształceni i mieszkańcy miast.
3. Regularne monitorowanie postaw rodziców wobec programu szczepień i szczepionek w Polsce pozwoli na dostosowywanie programów edukacyjnych do aktualnych potrzeb.

PODZIĘKOWANIA

Badanie było finansowane z projektu Vaccine Safety – Attitudes, Training and Communication (VACSATC, grant DG SANCO nr 2005212).

PIŚMIENNICTWO

1. Tarczoń I, Domaradzka E, Czajka H. Co na temat szczepień ochronnych wiedzą rodzice i pracownicy ochrony zdrowia. *Przegl Lek* 2009;66:27-33.
2. Mrożek-Budzyn D, Kiełtyka A. Czynniki wpływające na poprawę realizacji szczepień obowiązkowych dzieci na terenie województwa małopolskiego według opinii rodziców. *Przegl Epidemiol* 2007;61:143-151.
3. Mrożek-Budzyn D, Kiełtyka A. Czynniki wpływające na poprawę realizacji szczepień obowiązkowych dzieci na terenie województwa małopolskiego według oceny świadczących. *Przegl Epidemiol* 2007;61:153-162.
4. Blank P, Schwenkglens M, Szucs T. Vaccination coverage rates in eleven European countries during two consecutive influenza seasons. *J Infect* 2009;58:446-58.

5. Endrich M, Blank P, Szucs T. Influenza vaccination uptake and socioeconomic determinants in 11 European countries. *Vaccine* 2009;27:4018-24.
6. Yarwood J, Noakes K, Kennedy D, i in. Tracking mothers attitudes to childhood immunization 1991-2001. *Vaccine* 2005;23:5670-5687.
7. Rogalska J, Augustynowicz E, Gzyl A, Stefanoff P. Źródła informacji oraz wiedza rodziców na temat szczepień ochronnych w Polsce. *Przegl Epidemiol* 2010;64:83-90.
8. Keane MT, Walter MV, Patel BI, i in. Confidence in vaccination: a parent model. *Vaccine* 2005;23:2486-2493.
9. Biuletyn roczny „Szczepienia ochronne w Polsce w 2008 r.”
10. Heininger U. An internet-based survey on parental attitudes towards immunization. *Vaccine* 2006;24:6351-6355.
11. Offit PA, Quarles J, Gerber MA, i in. Addressing Parents' Concerns: Do Multiple Vaccines Overwhelm or Weaken the Infant's Immune System. *Pediatrics* 2002;109:124-129.
12. Hak E, Schönbeck Y, De Melker H, i in. Negative attitude of highly educated parents and health care workers towards future vaccinations in the Dutch childhood vaccination program. *Vaccine* 2005;23:3103-3107.
13. Gust DA, Kennedy A, Shui I, i in. Parent Attitudes Towards Immunizations and Healthcare Providers. The role of information. *Am J Prev Med* 2005;29:105-112.
14. Salmon DA, Moulton LH, Omer SB, i in. Factors Associated With Refusal of Childhood Vaccines Among Parents of School-aged Children. *Arch Pediatr Adolesc Med* 2005;159:470-476.

Otrzymano: 2.11.2009 r.

Zaakceptowano do druku: 15.12.2009 r.

Adres do korespondencji:

Justyna Rogalska

Zakład Epidemiologii

Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego –

Państwowy Zakład Higieny

ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa

e-mail: jrogalska@pzh.gov.pl